

การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของป่าไม้และสัตว์ป่า พื้นที่ห้วยลำสะโตน

อุทยานแห่งชาติตาพระยา

Study on Biodiversity of Forestry and Wildlife at Lumsatone Stream Area in Ta-Phraya National Park

ชัยยงค์ บัวบาน^{1*} ทรงธรรม สุขสว่าง² และณัฐรี เชื้อเหิม¹

¹ศูนย์วิจัยและพัฒนาอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า จังหวัดนครราชสีมา

²สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

*Corresponding author, E-mail : nprckorat@gmail.com

บทนำ

ในปลายปี 2556 กรมชลประทานได้เสนอขอ อนุญาต กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เข้าทำ การสำรวจตามโครงการทบทวนผลการศึกษาอ่างเก็บน้ำ ห้วยสะโตน จังหวัดสระแก้ว แต่ยังไม่ได้รับอนุญาต เนื่องจากคณะกรรมการมรดกโลก มีมติขอให้รัฐภาคี ให้ คำนึงว่าจะไม่อนุญาตให้มีการก่อสร้างเขื่อน ที่จะก่อให้เกิด ผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกเพิ่มเติมอีก ประกอบกับตาม รายงานของอุทยานแห่งชาติตาพระยา แจ้งว่าบริเวณที่จะ ทำการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยสะโตน เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ของสัตว์ป่าที่หายาก หลายชนิด เช่น กระต๊อง (*Bos gaurus*) และวัวแดง (*Bos javanicus*) เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้ทราบ ข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของป่าไม้และสัตว์ป่า ในพื้นที่ดังกล่าวโดยละเอียด ศูนย์วิจัยและพัฒนา อนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า จังหวัดนครราชสีมา จึง ทำการศึกษาโครงสร้างด้านนิเวศวิทยาป่าไม้และความ หลากหลายของสัตว์ป่า โดยเฉพาะในกลุ่มของสัตว์ป่า ขนาดใหญ่ และประเมินการกักเก็บคาร์บอน มูลค่าทาง เศรษฐศาสตร์ รวมถึงจัดทำรายงานการวิเคราะห์ ผลกระทบด้านทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ที่อาจมี ผลกระทบต่อพื้นที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยลำสะโตน อุทยานแห่งชาติตาพระยา จังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็น ฐานข้อมูลที่สามารถชี้แจงต่อกรมชลประทาน และ คณะกรรมการมรดกโลก ให้เข้าใจถึงความสำคัญของพื้นที่ ดังกล่าว ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

1. การศึกษาด้านทรัพยากรป่าไม้

1.1 ศึกษาโครงสร้างด้านนิเวศวิทยาป่าไม้และ ความหลากหลายชนิดของสัตว์ป่า โดยการสำรวจภาคสนามใช้ วิธีการวางแปลงตัวอย่างวงกลม ขนาด 0.1 เฮกตาร์ จำนวน 143 แปลง และเส้นสำรวจความยาว 2 กิโลเมตร จำนวน 13 เส้นสำรวจในบริเวณพื้นที่ห้วยลำสะโตน

1.2 ศึกษาลักษณะทางนิเวศวิทยาป่าไม้ 3 สังคม ป่า ได้แก่ ป่าดิบแล้ง ป่าเบญจพรรณ และป่ารুনสอง ทำ การวางแปลงตัวอย่างวงกลมขนาด 0.1 เฮกตาร์ เพื่อศึกษา ลักษณะของพรรณไม้ 3 ขนาด ได้แก่ วงกลมใน สำหรับ เก็บข้อมูลกล้าไม้ (Seedling) วงกลมกลาง สำหรับเก็บ ข้อมูลไม้หนุ่ม (Sapling) และวงกลมนอก สำหรับเก็บ ข้อมูลไม้ยืนต้น (Tree) บันทึกชื่อพรรณไม้ ขนาดเส้นรอบ วง ความสูง และการปกคลุมเรือนยอด เพื่อนำข้อมูลไป วิเคราะห์หาความสำคัญต่างๆ

1.3 ตรวจสอบสภาพของพันธุ์ไม้ที่พบในแปลง ตัวอย่าง ได้แก่ สถานภาพสภากล่าวด้วยการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for The Conservation of Nature and Natural Resources; IUCN) และ สถานภาพทางการอนุรักษ์ตามอนุสัญญาว่า ด้วยการค้าระหว่างประเทศ (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES)

2. การศึกษาด้านทรัพยากรสัตว์ป่า

2.1 สำรวจสัตว์ป่า จำนวน 13 เส้นสำรวจ ร่วมกับการสำรวจในแปลงตัวอย่าง บันทึกร่องรอยสัตว์ป่า ที่พบ ได้แก่ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์ สะเทินน้ำสะเทินบกและนก ในแปลงตัวอย่างแบบวงกลม จำนวน 143 แปลงและเส้นสำรวจจำนวน 13 เส้น ใน 2 ฤดู คือฤดูแล้ง (พฤศจิกายน-มกราคม) และฤดูฝน (พฤษภาคม-กรกฎาคม)

2.2 ติดตั้งกล้องดักถ่ายภาพสัตว์ป่าในพื้นที่ ศึกษาบริเวณเส้นทางเดินของสัตว์ป่า แหล่งน้ำ โป่ง และ ลำห้วย

2.3 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความหลากหลาย ชนิดของสัตว์ป่าที่พบและคำนวณค่าความชุกชุมของสัตว์ เลี้ยงลูกด้วยนม (เจริญชัย และสมหญิง, 2554) จัดทำบัญชี รายชื่อสัตว์ป่า พร้อมทั้งแสดงสถานภาพของสัตว์ป่า

ผลและวิจารณ์

อุทยานแห่งชาติตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ตาม ผลการแปลภาพถ่ายดาวเทียม ปี 2557 มีสภาพที่เป็นพื้นที่ ป่าทั้งหมด 389,607.41 ไร่ หรือคิดเป็น 62,337 .18 เฮกตาร์ หากมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำลำสะโตน จะทำให้ สูญเสียพืชพันธุ์ ถิ่นอาศัยสัตว์ป่า และสูญเสียการกักเก็บ คาร์บอนเหนือพื้นดิน เท่ากับ 112.35 ตันคาร์บอนต่อ เฮกตาร์ ปริมาตรไม้เท่ากับ 117.021 ลูกบาศก์เมตรต่อ เฮกตาร์ ซึ่งคิดเป็นมูลค่าไม้เท่ากับ 84,253,142 บาท นอกจากนี้ยังพบพันธุ์ไม้ที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่าง ยิง (Critically endangered) 1 ชนิด ได้แก่ ยางเสียน (*Dipterocarpus gracilis*) พันธุ์ไม้ที่อยู่ในสถานภาพใกล้ สูญพันธุ์ (Endangered) 2 ชนิด ได้แก่ ตะเคียนหิน (*Hopea ferrea*) และมะค่าโมง (*Azelia xylocarpa*) พันธุ์ ไม้ที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable) 2 ชนิด ได้แก่ พะยูง (*Dalbergia cochinchinensis*) และ มังคุดป่า (*Garcinia costata*) หากคิดมูลค่าไม้ของพื้นที่ เตรียมการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำทั้งหมด 3,168.05 ไร่ จะมี มูลค่าไม้โดยประมาณ 3,001,508,709 บาท และมูลค่าไม้ ในแปลงตัวอย่าง 143 แปลง มีเนื้อที่ 88.928 ไร่ หรือ 2.80 ของพื้นที่เตรียมการก่อสร้างอ่าง มูลค่าเท่ากับ 84,253,142 บาท

ด้านทรัพยากรสัตว์ป่าทำการวางแผนสำรวจ จำนวน 13 เส้น สำรวจใน 2 ฤดู ได้แก่ ฤดูแล้ง และฤดูฝน พบกระทิง (*Bos gaurus*) และวัวแดง (*Bos javanicus*) มีความชุกชุมมากทั้งสองฤดูกาล โดยมีสัตว์ป่าที่อยู่ใน สถานภาพต่างๆ เช่น สถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (Endangered) 1 ชนิด ได้แก่ วัวแดง (*Bos javanicus*) คิด เป็นร้อยละ 7 ของจำนวนชนิดทั้งหมดและอยู่ในสถานภาพ มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (Vulnerable) 3 ชนิด ได้แก่ กระทิง (*Bos gaurus*) หมี้ควาย (*Ursus thibetanus*) และเสี้ยนผา (*Capricornis sumatraensis*) คิดเป็นร้อยละ 21 ของ จำนวนชนิดทั้งหมด เนื่องจากการศึกษารังนี้เน้นเฉพาะ สัตว์ป่าขนาดใหญ่ที่บ่งชี้ความสำคัญของระบบนิเวศ ซึ่ง พื้นที่ศึกษายังประกอบด้วย นก สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลานอีกหลากหลายชนิด จำเป็นต้องมีการ สำรวจเพิ่มเติม

สรุป

พื้นที่ห้วยลำสะโตน อุทยานแห่งชาติตาพระยา มีสภาพสังคมป่าส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้ง มีความอุดม สมบูรณ์ ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าไปเป็นอ่างเก็บ น้ำ จะทำให้ระบบนิเวศป่าไม้และสัตว์ป่าบางส่วนถูก ทำลายไป ซึ่งบริเวณที่จะทำการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วย ลำสะโตนนี้ มีพันธุ์ไม้หายากใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด และ ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารของสัตว์ป่าจำนวน มาก ซึ่งสัตว์ป่าบางชนิดใกล้สูญพันธุ์ หากมีการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำห้วยลำสะโตน จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากร ป่าไม้และสัตว์ป่าดังกล่าว และหากต้องการฟื้นฟูสภาพป่า ใหม่ จำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในระยะเวลา หลายปี เพื่อให้มีระบบนิเวศเหมือนเดิม สำหรับพันธุ์ไม้ และสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์บางชนิด อาจไม่สามารถฟื้นฟู กลับมาเหมือนเดิมได้ จึงไม่คุ้มทุน ดังนั้นควรพิจารณา ทางเลือกอื่นเพื่อลดผลกระทบแทนการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ในพื้นที่ห้วยลำสะโตน

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยาน แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2559. เจริญชัย โตไธสง และสมหญิง ทัททิกรณ์. 2554.

ความหลากหลายชนิดและการใช้ประโยชน์พื้นที่
ของนกป่าในป่าดิบเขา เขตรักษาพันธุ์สัตว์
ป่าภูหลวง จังหวัดเลย. หน้า 51-67. ใน
ผลงานวิจัย และรายงานความก้าวหน้า
งานวิจัย ประจำปี 2553. กลุ่มงานวิจัยสัตว์
ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยาน
แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. กรุงเทพฯ.

ฐานข้อมูลสัตว์ป่าเมืองไทย. แหล่งที่มา :

<http://www.thaiwildlife.info>. 3 ตุลาคม
2559.

เครือข่ายการวิจัยนิเวศวิทยาป่าไม้แห่งประเทศไทย.

ม.ป.ป. ชื่อพรรณไม้ในเมืองไทย. แหล่งที่มา :
<http://t-fern.forest.ku.ac.th/Forest/>, 9
กันยายน 2559.

แบบเสนอโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (แบบ อส/ว-03).

2556. โครงการทบทวนผลการศึกษาอ่างเก็บ
น้ำห้วยสะโตน จังหวัดสระแก้ว.

_____. รายงานโครงการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ ใน
บริเวณโครงการเขื่อนแม่วงก์ ปี พ.ศ.2555.

กลุ่มสำรวจทรัพยากรป่าไม้ ส่วนสำรวจและ
วิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้ สำนักฟื้นฟูและพัฒนา
พื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และ
พันธุ์พืช.

Checklist of CITES Species. แหล่งที่มา :

<http://checklist.cites.org/#/en>, 8 สิงหาคม
2560.